

İslam Hukukuna Giriş 2.Dönem İlahiyat 1.sınıf
notlar/özetler

İSLAM HUKUKUNA GİRİŞ 1.KONU SORU- CEVAPLARI

1-Toplumsal düzen nedir?

Cevap: insanların birbirleriyle ilişki kurmalarını sağlayan yapıya toplumsal düzen denir.

2-Toplumsal düzen kuralları nedir?

Cevap: Toplumsal düzenin kurulması ancak bireylerin davranışlarını, nasıl olmaları gerektiği hususunda yönlendiren bir takım kurallar aracılığıyla gerçekleşir. Toplumsal yaşamı düzenleyen bu kurallara toplumsal düzen kuralları denir.

3-Toplumsal düzen kuralları kaç kısma ayrılır?
Nelerdir?

Cevap: Toplumsal düzen kuralları çeşitli ölçütler dikkate alınarak din,ahlak,hukuk, örf-adet ve görgü kuralları olmak üzere beş kısma tasnif

edilerek incelenir. Sözü edilen kural gruplarının her biri, toplumsal düzenin gerçekleşmesinde işlevseldir.

4- En çok işlevsel olan grup hangisidir?

Cevap: Hukuk, özellikle günümüz toplumları bakımından toplumsal düzenin sağlanmasında en çok işlevsel olan kural grubunu temsil etmektedir.

5- Hukukun fazla işlevsel olmasının sebebi nedir?

Cevap: Hukuk kurallarının din, ahlak, örf-adet ve görgü kurallarına göre daha fazla işlevsel olmaları, devlet gücü ile desteklenmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

6- Hukukun tanımını yapınız?

Cevap: Hukuk, belli bir ülkede, kişilerin birbirleriyle, toplumla ve devletle ilişkilerini düzenleyen, devlet gücüne dayalı, maddi zorlamaya kadar varan yaptırım araçları ile desteklenen kurallar bütünüdür.

7- Fıkıhın tanımını yapınız?

Cevap: İslam'da bireysel ve toplumsal yaşama

ilişkin düzenleyici kurallar bütününü ifade etmek için fıkıh terini kullanılır. Fıkıh; kişinin kendisine, Allah'a ve doğaya dönük davranışlarının yanı sıra toplumsal ilişkileri de düzenleyen ve kendine özgü bir sistematığı bulunan bir hukuk düzeni niteliğindedir.

8- Fıkıh kelimesinin etimolojik ve semantik analizini yapınız?

Cevap: -anlamak, -bilmek, -anlamaya ya da bilmeye konu olan şeyin idrak edilmesi, -zihinsel bir çaba sonucunda onun mahiyetinin kavranması, -hitaptaki hakikatin fark edilmesi, -derin bir sezgi ile tefekkür yoluyla bilme ve bilgiyi kontrol edecek düzeyde kuşatma, -zeka, -derin ve ince kavrayışın bir sıfat haline gelmesi, (sıfat ve karakter haline geldiği kimseye ise fakih denir) -sözün anlaşılabilmesi, -tebliğin hakikatini kavrayamama.

9- Ragıb El-İsfahanini fıkıh tanımı?

Cevap: Bilinenden (ilm-i şahid) bilinmeyene (ilm-i

gaib) ulaşmak...

10- Fıkıh kelimesinin fiil halinin Kuran'da tek ayette kazandığı özel anlam nedir?

Cevap: Dinde derin kavrayış sahibi olma (dinde tefakkuh).

11- Fıkıh kelimesinin sözlük anlamı?

Cevap: Derin ve ince kavrayış biçimi.

12- Fıkıhın terim anlamı? (ıstılah yani dindeki manası)

Cevap: Fıkıhın teknik düzeyde tanımlanması uzun sayılabilecek bir süreçte gerçekleşmiştir. Sürecin geldiği son aşamada fıkıh; usülcüler tarafından "şer'i ameli hükümleri tafsili delillerine dayalı olarak bilmek" biçiminde tanımlanmıştır.

Fakihlerin tanımı ise "şer'i ameli hükümler bütünü" biçimindedir.

13- "Şer'i ameli hüküm" tamlamasını açıklayınız?

Cevap: Hüküm; bir durumun diğerine olumlu yada olumsuz olarak yüklenmesi (isnat edilmesi) demektir. Dinin kaynaklarından çeşitli yöntemlere

başvurularak elde edilen “namaz farzdır” gibi hükümler şer’i hükümlerdir.

14-Hükümler, elde ediliş kaynağına göre kaç kısma ayrılırlar, bunlar nelerdir?

Cevap: Akli, hissi ve Şer’i olmak üzere üç kısma ayrılırlar. Başka bir kaynağa gerek olmaksızın yalnızca akıl yoluyla elde edilebilen “iki birden büyüktür” gibi hükümler akli, duyu organları vasıtasıyla ulaşılan “ateş yakıcıdır” gibi hükümler hissi, ilahi iradeye dayalı “namaz farzdır” gibi hükümler de şer’i hükümler olarak isimlendirilirler.

15-Şer’i hükümler düzenledikleri konular bakımından kaçta ayrılırlar, nelerdir?

Cevap: İtikadi hükümler (itikadiyyat), vicdani hükümler (vicdaniyyat) ve ameli hükümler (ameliyat) olmak üzere üç kısma ayrılırlar. İtikadiyyat; dinin inanç yönüne ilişkin meseleler demektir.

Vicdaniyyat; insanın zühd, rıza, sabır, huşu gibi

içsel tutumları anlamına elmektedir.

Ameliyat; kişilerin dışsal davranışları ile etkileri hemen ardından dışa yansıyan içsel davranışlarını ifade etmektedir. Kast, hata, rıza gibi içsel davranışlar dış organlar vasıtasıyla eyleme dönüştüklerinde amel kavramı kapsamında değerlendirilirler.

*** Ameli nitelemesi de , itikadiyyat ve vicdaniyyat alanını fikhın kapsamı dışında tutmak amacıyla tanıma eklenmiştir.

16-Tafsili delil terimini açıklayınız.

Cevap: Cüz'i delil de denir. Tafsili delil, her bir davranışla ilgili hükmün dayandığı özel delil anlamındadır. Bir hükme delil olan tek bir ayet ya da hadis, tafsili delil niteliğindedir.

Mesela "namaz kılın" ayeti, namaz kılmanın farz olduğunu gösteren tafsili bir delildir.

17- Kuran'da şeriatın anlamı nedir?

Cevap: Kuran'da şeriat, insan yaşamını yönlendirmeyi amaçlayan din esaslı hükümler

bütünü anlamında kullanılır. Diğer bir deyişle şeriat, ilahi iradenin hüküm biçiminde açığa çıkması ve görünür hale gelmesidir.

18- Şeriat geniş ve dar anlamıyla nedir?

Cevap: geniş anlamda şeriat, ilahi irade tarafından öngörülen dini hükümler bütünüdür.

Dar anlamda ise, yalnızca peygamberden peygambere değişime açık hükümler bütünü anlamında kullanılmaktadır. Ebu Hanife, peygamberlerin getirdikleri dinin tek, şartların ise çok ve çeşitli olduğunu söylemektedir.

19- Bir hükmün şer'i olarak nitelenebilmesi için ne gereklidir?

Cevap: Bir hükmün şer'i olarak nitelenebilmesi için, onun nass (Kuran ve Sünnet) yoluyla bildirilmiş (nassla sabit) olması ya da icthadi yöntemlerle elde edilmiş hükümler olması gerekmektedir. Çünkü şer'ilik ilahi iradenin hüküm biçiminde açığa çıkması demektir.

20-Şer'i münezzel ve şer'i müevvel ne demektir?

Cevap: Şer'î münezzel, bir hükümler bütünü olarak şeriatın nass yoluyla bildirilen kısmını, şer'î müevvel ise icthadla elde edilen kısmını teşkil etmektedir.

21- Klasik İslam düşüncesinde dini ilimler olarak tasnif edilen ilimler nelerdir? Aralarındaki ilişkiyi açıklayınız?

Cevap: Kalam, Tefsir, Hadis, Fıkıh usûlü ve Fıkıh. Temel İslam bilimlerinin inceleme alanları ve kullandıkları yöntemler farklı olmakla birlikte, her biri kendi alanında bilimsel faaliyetini sürdürebilmesi için diğer bilimlerin tespitlerine dayanmak, onlardan yararlanmak zorundadır. Kalam, Tüm İslam bilimleri bakımından bir meşruiyet kaynağı konumundadır. Çünkü Kalam inceleme alanı itibariyle diğerleri gibi belli bir konu üzerine kendi sınırlamaz. O, tüm var olanı konu edinir. Bu nedenle klasik dönemde "külli ilim" olarak nitelendirilmiştir.

Bir fakih, bir mesele ile ilgili hükme, ancak fıkıh

usülünde belirlenmiş olan delil ve yöntemleri kullanarak ulaşır.

Fıkıh usülü de, delil ve yöntemlerin şer'i geçerliliğini tespit bakımından kelama bağlıdır. Kuran'ı Kerim, şer'i ameli hükümlerin elde edilmesinde başvurulması gereken ilk kaynaktır. Bu durum, fıkıhın tefsirle ilişkisini açıklamaktadır. Fıkıh, Kuran'ın anlaşılması hususunda tefsirin verilerinden yararlanır.

Fıkıh, ancak hadis bilimine Hz Peygamber'e ait olduğu belirlenmiş sözleri, fiilleri ve takrirleri bir hüküm kaynağı olarak kabul edebilir.

22- Kelam ve Fıkıh ın diğer İslam bilimlerinden farkı nedir?

Cevap: Kelam ve Fıkıh, diğer temel İslam bilimlerinden farklı olarak hüküm koruyucu (normatif) karaktere sahip iki bilimdir. Kelam itikadi hükümleri, Fıkıh ameli hükümleri belirlemektedir.

23- Sübjektif ahlak kurallarını anlatınız?

Cevap: Kişilerin kendilerine dönük davranışlarını düzenleyen fıkhi hükümler, konu bakımından sübjektif ahlak kurallarını da içermektedir.

Sübjektif ahlak kuralları kişilerin sırf kendilerini ilgilendiren ve öden niteliği taşıyan davranışlarını düzenler.

24- Sübjektif ahlak kurallarına örnek veriniz?

Cevap: Mesela bir kimsenin, başkalarının hakkını ihlal etmemek koşuluyla, kendisini yaralaması ya da intihar etmesi fıkhi bakımdan haram sayılmakta, sübjektif ahlak kurallarınca da kınanmaktadır.

25-Objektif ahlak kurallarını anlatınız?

Cevap: Sırf vecibe yükleyen (yükümlülük getiren) ve hak talebine imkan vermeyen beşeri ilişkileri düzenleyen kurallar objektif ahlak kuralları olarak anılmaktadır.

26-Objektif ahlak kurallarına örnek veriniz?

Cevap: bir insanın diğer insanlara yalan söylemesi gibi.

27-Fıkıhın objektif ve sübjektif kurallarla ilişkisi?
(bu soruyu tam anlamıyla doğru sormamış
olabilirim ama cevaptaki açıklama bizim için
yeterlidir)

Cevap: Fıkıh, sübjektif ahlak kurallarını da objektif ahlak kurallarını da içeren bir yapıdır. Fıkıhın dayandığı temel ilkeye göre, gerçekte, kişilerin her bir davranışına ilişkin ilahi irade tarafından öngörölmüş bir hüküm mevcuttur.

28- Fıkıh hukuk ilişkisini açıklayınız?

Cevap: Fıkıh yalnızca beşeri ilişkileri değil, Allah-insan ve insan-eşya ilişkilerini de düzenlemektedir. Hukuka gelince, o tümüyle toplumsal bir yapıdır. Sadece insanlar arasında ilişki kuran davranışları düzenler.

29- Fıkıh-Hukuk ilişkisini bir örnekle gösteriniz?

Cevap: Söz gelimi, fıkıh, bir kimse ıssız bir adada tek başına yaşıyor olsa bile, onu hayvanları gereksiz yere öldürmesini, ağaçları nedensiz olarak yakmasını haram sayar.

Ama bu kimsenin adadaki davranışları hukuku ilgilendirmez.

30- Fıkıh ve hukuk arasında kuralların bağlayıcılık niteliğini esas almak suretiyle karşılaştırma yapınız?

Cevap: Fıkıhta davranışları düzenleyen kuralları bağlayıcılık niteliği bakımından emredici (vacip veya haram kılan), tavsiye edici (mendup veya mekruh kılan) ve tecviz edici (mübah kılan) biçimde üç kategoride toplamak mümkündür. Hukuk kuralları ise emredici ve tecviz edici biçimde iki kategoride toplanır. Çünkü toplumsal yaşamda karşılıklı hak ve vecibelerin yerine getirilmesini sağlamak, tavsiye edici kurallarla değil, ancak kesinlik niteliği taşıyan ve maddi yaptırımla desteklenmiş kurallarla mümkün olabilir.

Fıkıh bir hukuk düzeninden daha geniş bir yapıyı temsil eder. Üstelik fıkıhın emredici ve tecviz edici her bir kuralı da hukukun kapsamına girmez.

31- İslam Hukukunun tanımını yapınız?

Cevap: İslam hukuku , fıkıhın içinde yalnızca karşılıklı hak ve vecibe ilişkisi kuran davranışları düzenleyen emredici ve tecviz edici kurallar bütünüdür. Bu tanıma göre, İslam hukuku, daha geniş kapsamlı olan fıkıhın hukuka karşılık gelen bir parçasıdır.

32-İslam hukuku oluşum sürecinde kendinden önceki yada çağdaşı olduğu diğer hukuk düzenlerinden etkilenmiş midir? Açıklayınız.

Cevap: Üç farklı görüş açığa çıkmıştır. Bir kısım araştırmacılara göre fıkıhın tamamı değil, fakat İslam hukuku olarak nitelenen kısmı roma hukukuna dayanmaktadır. Bu görüşe karşı bazı araştırmacılar ise, İslam hukukunun hiçbir hukuk düzeninden etkilenmesinin söz konusu olmadığını, aksine İslam hukukunun sonraki dönemleri etkilediği görüşündedir. Üçüncü bir grup araştırmacı ise, İslam hukukunun vahye dayalı ve özgün olduğu, hiçbir hukuk düzeninden etkilenip

açığa çıkmadığı görüşünü savunmaktadır.

Hukuk düzenleri toplumsal kurumlardır.

Toplumlar arasındaki ilişkilerin hukuk düzenleri arasında da bir etkileşime yol açması doğal, hatta kaçınılmazdır. Diğer taraftan toplumsal yaşamın ortak gerekleri, hukuk düzenleri içinde bir takım benzer kural ve kurumların açığa çıkmasına yol açabilir. Bu itibarla; hukuk düzenleri arasındaki bir takım benzerlikler, onların mutlak surette birbirlerinden etkilendikleri anlamına gelmez.

33-İlahi hukuk düzeni ve ilahi hukuk düzeninin amacı nedir?

Cevap: İlahi hukuk düzeni, vahye dayalı hukuk düzenlerini ifade etmek için kullanılır. İslam hukuku da vahiy kaynaklı olması nedeniyle ilahi bir hukuk düzenidir. İlahi hukuk düzenlerinin asıl amacı, insanları ahiret mutluluğuna ulaştırmaktır.

34-İslam hukukunun Roma hukuku ile ilişkisi?

Cevap: Birbirine karşıt iki görüş açığa çıkmıştır.

Bunlardan ilki Roma hukukunun İslam hukukunu

etkilediği, hatta İslam hukukunun varlığını Roma hukukuna borçlu olduğu. Ki bu görüşler bilimsel olarak delillerle çürütölmüştür. (lütfeñ bunları kitaptan okuyunuz)

İkinci görüş ise İslam hukukunun Roma hukukunu etkilediği. Bu iddia da bilimsel bakımdan kesin olarak kanıtlanmış ve açık bir biçimde temellendirilmiş değildir.

35-İslam hukukunun Cahiliye hukukuyla ilişkisi?

Cevap:İslam, cahiliye hukukuna yönelik üç temel tutum benimsemiştir.

a-İBKA: Cahiliye örf-adet hukuku içinde İslam'ın ilkeleriyle uyumlu olan kural ve kurumları aynen benimseyip devam ettirme.

b-ISLAH: Bazı kural ve kurumların düzeltilerek kabul edilmesi.

c-İLGA: İslam'ın temel ilkeleriyle uyumlu olmayan kural ve kurumların tamamen yürürlükten kaldırılması.

36- İbka, islah ve ilgaya örnek veriniz?

Cevap: İbka; mehir, kısas, diyet, islama uygun evlenme biçimleri

İslah; İla, zıhar, iddet, miras ve vasiyet gibi kurallar
İlga; evlat edinme, borçlunun satılması, faiz vs
37-İslam hukukunun, onu diğer hukuk düzenlerinden ayıran temel özellikleri nelerdir?

Cevap: *-İlahi iradeye dayalı olması, *-kuralların ihlaline bağlanan yaptırımın dünyevi ve uhrevi olmak üzere ikili karakterde olması, *-yasama yoluyla değil, bilimsel doktrin niteliğinde teşekkül etmesi, *-soyut değil, meseleci (kazuistik) yöntemle geliştirilmesi.

38-Hasan el-basri'nin fakih tanımından yola çıkarak fıkhı yüklediği anlam?

Cevap:"Gerçek fakih, dünyayı hakir görüp ahirete yönelen, dini konusunda idrak ve firaset sahibi, Rabb'ine kullukta devamlı, müttaki, Müslümanların namusuna göz dikmeyen ve mallarına el uzatmayan(afif), toplumu iyiliğe yönlendiren kimsedir" biçimindeki sözüyle fıkhı,

ahlaki bir olgunluk ya da dinin ahlaki kavranışı olarak tanımlamaktadır.

Not: Değerli arkadaşlarım, İslam hukukuna giriş konusunda yardımcı olmaya talip oldum, yalnız sizden bir ricam var lütfen ama lütfen sadece bu soru cevapları çalışarak sınava girmeyiniz. En azından yoğun olsanız bile bir iki sefer konuları okuyunuz. Zira sanat tarihi sorularında gördüğümüz gibi sorular kenardan köşeden gelebiliyor. Elimden geldiği kadar konunun hepsini almaya çalıştım ama yinede okumanızda fayda var. Her halukarda hakkım helaldir. Ama yazdığım sorulardan sınavda çıkmazsa sizin açınızdan üzülürüm. Çünkü ben her köşesini okumuş oluyorum. Teşekkürler.

İSLAM HUKUKUNA GİRİŞ 2.KONU SORU-CEVAPLARI

1- İslam hukukunun oluşum sürecini anlatınız?

Cevap: Hz. Peygamber, sahabe, tabiun

dönemlerinde hazırlık safhasının tamamlandığı; müctehid imamlar döneminde sistemleşmeye başladı; mezhep merkezli dönemde ise sistemin olgunlaştığı ifade edilebilir.

2- Hz. Peygamber döneminde İslam hukukunun durumu ile ilgili Mekke safhasının özelliklerini anlatınız?

Cevap: Mekke'de geçen hicretten önceki 13 yıl zarfında tebliğ edilen esaslar ağırlıklı olarak Allah'ın birliği, Peygamberlik müessesesi, ahiret hayatı gibi temel inanç ilkelerinin yerleştirilmesine yönelik olmuştur.

3- Medine safhasının özelliklerini anlatınız?

Cevap: Bu dönemde ibadet konuları ile ilgili ayrıntılı hükümlerin yanı sıra evlenme, boşanma, velayet, miras, ticari hayat, akitler ve borç ilişkileri, haksız fiiller, cezalar, muhakeme usulü, savaş ve barışla ilgili kurallar vb. sosyal hayatın hemen her alanını düzenleyen kurallar vaz edilmiştir.

4- Hz. Peygamber döneminde İslam hukukunun

temel kaynakları neydi?

Cevap: Vahiydir. İslam hukukunun ilk kaynağını Kuran (fıkıh terminolojisindeki adı Kitab) diğerini ise Peygamberin sünneti oluşturmaktadır

5- Sünnetin kapsamını yazınız?

Cevap: Sünnet, Hz. Peygamberin ahkam ayetlerinin anlaşılması ve uygulanması ile ilgili söz, eylem ve onaylamalarını içerdiği gibi, Kuran'da temas edilmeyen konuları hükme bağlayan tasarruflarını da kapsamaktadır.

6- Nas ne demektir?

Cevap: İslam hukuku terminolojisinde, Kitap ve Sünnetin her ikisini de ifade etmek için kullanılır.

7- İslam hukukunun kaynaklarını ifade etmek için kullanılan diğer terim?

Cevap: İctihad.

8- Hz. Peygamberin ictihadında söz konusu olan iki ihtimali yazınız?

Cevap: Eğer ulaşılan çözüm ilahi iradeye uygun değilse, vahiy aracılığıyla meselenin hükmü

belirtilmekte ve konu açıklığa kavuşturulmaktadır. (zıhar olayındaki gibi). Eğer ulaşılan çözüm ilahi iradeye uygunsu herhangi bir müdahale olmamakta ve zımnî bir olay şeklinde değerlendirilmektedir.

9- Hz. Peygamber döneminde sahabenin yaptığı ictihadın geçerli olması için ne gerekiyordu?

Cevap: Peygamber efendimizin onayından geçtiği takdirde geçerli sayılıyordu.

10- Hz. Peygamber döneminde İslam hukuku oluşum sürecinde dikkat çeken temel özellikler nelerdir?

Cevap: Tedrice riayet, kolaylık ilkesi ve toplumun maslahatının gözetilmesi.

11- Tedrice riayet hakkında bilgi veriniz?

Cevap: Bu dönemde hükümlerin vaz edilişi sırasında, mükellefiyetlerin aşama aşama belirli bir hazırlık ve alıştırma süreciyle yürürlük kazanmasıdır. Örneğin namazın önce sabah ve akşam olmak üzere iki vakitle başlaması daha

sonra beş vakte çıkarılması yada içki ve kumarın yasaklanmasının birkaç aşamada gerçekleşmesi.

12- Kolaylık ilkesi hakkında bilgi veriniz?

Cevap: İlahi iradenin mükelleflerin zorluk ve sıkıntı içinde değil bilakis kolaylaştırmayı hedeflediği bizzat Kuran'da açıklanmıştır. Peygamberimizde günah söz konusu olmadığı müddetçe her iki alternatifin en kolayını tercih ettiği nakledilmektedir. Örneğin ikrah, hastalık, yolculuk, hata, unutma vb. hususlarda kolaylıklar...

13- Toplumun maslahatının gözetilmesi hakkında bilgi veriniz?

Cevap: Bazı hukuki düzenlemelerin toplumun maslahatı doğrultusunda değişime tabi tutulduğu görülmektedir. Örneğin vefat eden bir erkeğin eşinin bekleme süresi bir yılken daha sonra dört ay on gün olarak tespit edilmiştir.

14- Nesh kavramını açıklayınız?

Cevap: Toplumun maslahatı gözetilirken değişen hükümler ve yasaklar İslam hukuku

terminolojisinde nesh kavramı kapsamında değerlendirilmiştir. Örneğin Medine’de kıtlık yaşandığı bir dönemde kurban etlerinin üç günden fazla evde tutulmasını yasaklayan Hz. Peygamber, bir yıl sonra kıtlık ortadan kalktığı için ilgili yasağı kaldırmıştır.

15- İslam hukuku oluşum sürecinde sahabe dönemi hakkında bilgi?

Cevap: Sahabe döneminden bahsettiğimizde, dört halife dönemi ve kısmen Emevi idaresini kapsayan zaman dilimi söz konusudur. Özellikle ilk iki halife dönemindeki uygulamalar İslam hukuk düşüncesinin gelişimi açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

16- Mekke, Medine ve Kufe’de gerek fetva hususunda gerekse fıkhi birikimin aktarılmasında önemli rol oynayan fakihler kimlerdir?

Cevap: Mekke’de İbn Abbas

Medine’de Zeyd b. Sabit ve İbn. Ömer

Kufe’de Abdullah b. Mesud

17- Sahabe döneminde İslam hukuk kaynakları nelerdir?

Cevap: Kitap, Sünnet ve İctihad

18- Şura ne demektir?

Cevap: Önde gelen sahabelerin bir araya toplanarak atılacak adımlar ve alınacak kararlar konusunda onların görüşlerinin alınması “şura”dır. İctihaddan farklı olarak danışma esasına dayanır.

19- Sahabenin icmaı hakkında bilgi?

Cevap: Eğer fakih sahabelerin hepsi toplanmışsa ve şura kararı açıklandıktan sonra bir muhalefet söz konusu olmamışsa, bu şekilde ulaşılan sonuçlar, daha sonraki döneme sahabenin icmaı şeklinde yansımıştır.

20- Sahabe dönemindeki İctihad faaliyetinin özellikleri nelerdir?

Cevap: *İctihad geniş bir şekilde uygulanmış ve tavsiye edilmiştir. Bu dönemde görülen İctihad faaliyetleri somut meseleleri çözmeye yöneliktir. Farazi fıkıh olgusuna rastlanmamaktadır.

* Sahabe İctihad sonucu ulaşılan hükümleri, nasların açık hükümleriyle bağlayıcılı açısından aynı derecede tutmamış, bu hususu ısrarla vurgulamıştır.

* Belli illet ve hikmetlere dayandığı dūřünölen nasların, zamanın ve şartların etkisi sonucu illetlerinde bir değişme yaşandığı kanısıyla, amaçsal yorma tabii tutuldukları görölmektedir.

*Sahabe dönemi hukukçuları nas bulunmayan konularda çözüme ulaşmak için icthad etmişlerdir. Bu hususta kendilerine rehberlik eden ana unsur, Hz. Peygamberle bir arada olmanın, onun hukuki konulardaki yaklaşım tarzına tanık olmanın kazandırdığı meleke olmuştur.

21- Rey ne demektir?

Cevap: Sahabeler, hakkında nas bulunmayan konularda bazen Hz. Peygamber dönemindeki bir olayla benzerlik kurmuşlar bazen de fayda ve maslahat açısından konuya yaklaşarak uygun gördükleri çözümleri benimsemişlerdir. Yaptıkları

ictihad faaliyeti genel olarak rey adı altında ifade edilmiştir.

22- Sahabeler arasındaki görüş ayrılıklarının sebepleri nelerdir?

Cevap: *Kuran ve Sünnet nasları delalet açısından, her zaman aynı kesinliğe sahip değildir.

*Sahabelerin sünnet konusundaki birikimleri aynı seviyede değildi.

*Her sahabenin zihin yapısının ve hukuki melekesinin farklı olması.

* Sosyal çevre farkı.

23- Sahabe döneminin temel özellikleri nelerdir?

Cevap: Öncelikli olarak bu dönemde Kuran ve Sünnet nasları hukuki açıdan yorumlanmış, sonraki dönemlere intikal edecek bir birikim meydana getirmiştir. Nasların hukuki yorumunun yanında sahabe fetvaları da tespit edilerek sonraki dönemlere kaynak teşkil etmiştir. Dönemin diğer önemli özelliği de siyasi gruplaşmanın hukuki anlayış üzerindeki tezahürleridir. (hariciler, şia,

ehlisünnet ve-l cemaat)

24- Tabiun dönemi hakkında bilgi veriniz?

Cevap: Sahabeden sonraki nesli ifade etmektedir.

Bu dönemin önemli bir bölümü Emeviler ‘in iktidarı zamanına denk geldiği için “emeviler dönemi” olarak da adlandırılmaktadır. Tabiun dönemi fıkıh hareketleri içerisinde “mevali” adı verilen, Arap kökenli olmayan alimler önemli rol oynamışlardır.

25- Tabiun döneminde ilk akla gelen hukukçular kimlerdir?

Cevap: Medine’de Said b. Müseyyib

Mekke’de Ata ve İkrime

Kufe’de Alkame b. Kays, İbrahim en-Nehai ve Said b. Cübeyr

26- Tabiun dönemi hukukun kaynakları nelerdir?

Cevap: Kitap, Sünnet, Sahabenin icmaı, İctihad (rey)

27- Tabiun dönemi temel özellikleri nelerdir?

Cevap: Tabiun döneminde İslam hukukunun

gelişimi açısından dikkat çeken en önemli özellik, hukuk alanında ekolleşmelerin ortaya çıkmasıdır. Hicaz ve Irak ekolleri...

28- İki ekol arasında bilgi?

Cevap: Hicaz müctehidlerinin çoğunu hadis ehli, Irak müctehidlerinin çoğunu rey ehli oluşturur.

29- İki ekol arasındaki benzerlikler ve farklar nelerdir?

Cevap: Her iki grupta hadisin bağlayıcı bir hukuk kaynağı olduğu, icthad ve rey in de nas bulunmayan konularda kullanıldığında anlaşmaktadırlar. Ancak rey ehli fıkıhçılar, nasların akılla anlaşılabilir illetlere dayandığını ve insanların maslahatını gerçekleştirmeyi hedeflediğini düşünmektedir. Naslara bu bakış açısıyla yaklaşıtlarından nas bulunmayan yerde rey lerini kullanarak icthad etmekten kaçınmazlardı. Buna karşın hadis ehli , bütün çabalarını hadislerin ve sahabe fetvalarının ezberlenip anlaşılmasında yoğunlaştırmışlardır.

30- İki ekol arasındaki zihniyet farkını bir örnekle anlatınız?

Cevap: Hz. Peygamber'in hadislerinde 40 koyunda 1 koyunun zekat olarak verilmesi, fitır sadakası olarakta bir ölçek hurma yada arpa verilmesini istemektedir. Bu hadislerin akılla anlaşılabilir illetlere dayandığını düşünen rey ehli fıkıhçılar bunları aynı olarak vermesini şart koşmayıp aynı değerde kıymetlerinin ödenmesiyle nassın amacının gerçekleştirmekte olduğunu düşünürken; hadis ehli fıkıhçılar aynı olarak verilmesini şart görmüştür.

31- Hicaz bölgesinde hadisın, Irak bölgesinde rey in yoğunlaşmasının sebebi nedir?

Cevap: *Hicaz bölgesinde hadisler ve sahabe fetvalarından oluşan fazla miktarda nakle dayalı fıkıh materyali bulunuyordu. Irak bölgesinde ise bu yoğunlukta rivayet malzemesi yoktu.

*Siyasal kamplaşma sonucu ortaya çıkan kamplaşmanın Irak'ta yoğun bir etkisi vardı. Kimi

gruplar kendi ideolojisi doğrultusunda hadis uydurmaktan çekinmiyordu. Bu durum Iraklı hukukçuları rivayetlerin kabulü konusunda titiz davranmaya yönlendiriyordu.

*Irak bölgesindeki gündelik yaşam ve sosyal çevre, Hicazda rastlanmadığı ölçüde karmaşık bir yapı arz ediyordu. Dolayısıyla çözülmesi gereken çok sayıda mesele ortaya çıkıyordu.

32- Müctehid imamlar dönemi hangi zaman dilimini kapsar?

Cevap: Hicri ikinci asrın başlarından itibaren dördüncü asrın ortalarına kadar uzanan zamandır.

33- Müctehid imamlar döneminin diğer adları nelerdir?

Cevap: İslam hukukunun oluşum sürecinde oldukça önemli merhalelere sahne olan bu zaman için “fıkıhın altın çağı” ve “tedvin dönemi” gibi nitelermeler de kullanılır.

34- Müctehid imamlar döneminde fıkıh çalışmalarının yoğunluğunun ve itibarının

artmasının nedenleri nelerdir?

Cevap: *Abbasiler, toplum üzerinde meşruiyet kazanmak ve etkinliklerini artırmak amacıyla dini konulara ve ilim adamlarına ilgi göstermiş ve bu alanda çalışmaları teşvik etmiştir.

*İslam ülkesinin sınırlarının yayılmasıyla, İslam'a yeni giren, farklı gelenek ve kültürlere sahip insanların ameli konularla ilgili birçok hükmü öğrenme ihtiyacı hissetmesi.

*Kuran ve Sünnetin hukuki yorumlarının yapılmış olması, sahabe ve tabiun fukahasının fetva ve ichtihadlarında oluşan birikimlerin, onlara İslam hukukunun tedvini ve sistemleştirilmesi konusunda zemin hazırlamıştır.

*Bu dönemde hukuki konularda üstün yeteneklere sahip kabiliyetli hukukçular yetişmiş ve bunların etrafında "mezhep" adıyla anılan hukuki yapılanmalar gerçekleşmiştir.

34- Müctehid imamlar döneminde hukukun kaynakları nelerdir?

Cevap: Kitab ve Sünnet, sahabe icmaı, sahabenin bireysel ictihadları, rey.

35- Müctehid imamlar döneminin temel özellikleri nelerdir?

Cevap: Bir önceki dönemde ekolleşmeler yaşanmışken bu döneme o ekollerin içersinden şahıs merkezli yeni bir hukuki yapılanma doğmuştur. (mezhep). Fıkıhın tedvin edilmesi bu dönemin diğer bir özelliğidir. Fıkıh usulünün tedvinine de bu dönemde başlanmıştır.

36- Günümüze ulaşan ilk fıkıh usulü örneği?

Cevap: Şafii'nin Er-Risale adlı eseri.

37- Mezhep merkezli dönem hangi zamandadır ve diğer adı nedir?

Cevap: Hicri dördüncü asrın ortalarından itibaren başlayıp, kanunlaştırma hareketleri ve yenileşme arayışlarının yaşandığı 19.yy sonlarına kadar sürmüştür. "taklid dönemi"

38- Usül terminolojisinde taklidin açıklamasını yapınız?

Cevap: Delilini bilmeksizin bir başkasının görüşüyle amel etmek.

39- Bu dönemin İslam hukuku tarihi açısından en önemli vasfı?

Cevap: Hukuki faaliyetlerin artık mezhep yapılanmalı çerçevesinde sürdürüleceğinin tüm toplum tarafından benimsemiş olmasıdır.

40- Müctehid imamlar döneminin akabinde mezhep yapılanmasının yaygınlaşmasını ve yerleşmesini sağlayan faktörler nelerdir?

Cevap: *Hukukta istikrar ihtiyacı önemli ölçüde kendini hissettiriyordu.

*Kurucu hukukçuların öğrencilerinin, hocalarının görüşlerini sistemleştirme ve yaymadaki gayretleri de ekolleşmeyi hızlandırmıştır.

* Müctehidler İslam hukukunun tüm konuları ile ilgili görüşlerinin yazılı kaynaklarda bir araya getirilmesi, hem hukuk öğrenimini kolaylaştırmış hem de mezhep yapılanmasına katkı sağlamıştır.

41-Mezhep merkezli dönemin temel özellikleri

nelerdir?

Cevap: *Bu dönemde mezhep kurucuların ictihad ve yorumları sistemleştirilmiş, bunlardan bir takım genel kurallar çıkarılmış, bu kurallar ışığında da bir çok yeni mesele hükme bağlanmıştır.

(tahric)

*Bu dönemde, karşı karşıya kalınan somut meselelerle ilgili üretilen çözümleri bir araya getiren “fetava, nevazil ve vakıat” türü eseler önemli bir yekun tutmaktadır.

*Dönemin bir diğer özelliği hukuki alanda kendini gösteren örfi hukuk ve kanunname geleneğidir.

42- Kanunlaştırma hareketleri ve yenileşme arayışlarının ortaya çıkış sebebi nedir?

Cevap: İslam dünyasının modernleşme sürecine girmesiyle, bir çok alanda olduğu gibi hukuki alanda da tartışmalar ve arayışlar kendini göstermiştir. Bu aşama ile de kanunlaştırma hareketi ortaya çıkmıştır.

43- Mecelle hakkında bilgi veriniz?

Cevap: Asıl adı Mecelle-i Ahkam-ı Adliye 1869-1876 yılları arasında hazırlanmış 1852 maddelik bir kanundur. Esas itibariyle eşya, borçlar ve yargılama hukukuyla ilgili kısımları kapsamaktadır. İslam hukukunda kanunlaştırma hareketinin ilk örneğidir. Hanefi mezhebine bağlı olarak hazırlanmıştır. Kaynakları ve muhtevası itibariyle İslam hukukuna dayanan Mecelle, form itibariyle Batı kanunlarını örnek almıştır.

44- Mecellenin akabinde İslam hukukuna dayalı ikinci kanun? Ve Mecelleden farkı?

Cevap: 1917 tarihinde yürürlüğe giren “Hukuk-i Aile Karnamesi”. Hazırlanışı esnasında Hanefi mezhebi dışındaki diğer mezheplerin hatta mezhepleşmemiş Müctehidlerin ictihadlarından da yararlanılmıştır.

İSLAM HUKUKUNA GİRİŞ 3.ÜNİTE SORU-
CEVAPLARI

HUKUK EKOLLERİ

1- İslam hukukçularının ihtilaf sebeplerinden kısaca bahsediniz?

Cevap: * Nassların metinlerinin farklı şekilde anlaşılması, hükümde görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Burada ağırlıklı olarak dilin yapısı ve özellikleri devreye girmektedir.

*Sünnetle ilgili malzemenin tespiti. İslam hukukçularının sünnet konusundaki birikimlerinin farklı olması.

* Hadisler tedvin edildikten sonra ise hadisin güvenilirliğini tespitiye yönelik ayrılıklar.

* İslam hukukçularının delil ve yöntemlerin kaynak değeri konusunda farklı düşünmeleri.

* İslam hukukçularının farklı kavrayışlara sahip olması.

*İslam hukukçularının bulunduğu sosyal çevrelerin farklı olması. Bu duruma örnek İmamı şafinin Irak'tayken benimsediği görüşlerin bir kısmını Mısır'da iken değiştirmiş olması.

*Siyasi yönelim farklılıklarının fıkhi eğilimler üzerindeki etkisi. Örnek; büyük çoğunluğun ehlisünnet vel-cemaat olmasının yanında Hariciler ve Şiiler de ortaya çıkmıştır.

2- İhtilafuz zaman ve İhtilaful burhan ne demektir?

Cevap: İhtilafuz zaman “şartların ve çevrenin farklılığından kaynaklanan ihtilaf”
İhtilaful burhan “delil ve yöntem farklılığından kaynaklanan ihtilaf”

3- İslam hukuk ekollerinin sınıflandırılmasını anlatınız?

Cevap: -Ehlisünnet adı verilen büyük çoğunluk iki gruba ayrılır.

* Yaşayan Sünni hukuk ekolleri: “dört mezhep”
Hanefi, Şafii, Maliki, Hanbelî

* Günümüze dek varlığını sürdürememiş Sünni hukuk ekolleri: Evzai, Sevri, Leys, Taberi, Zahiri
— Sünni hukuk ekolleri dışında Harici (Zeydi, Caferi ve İsmaili) ve Şii (İbazi) ekolleri

4- Hanefi ekolü kurucusu hakkında bilgi?

Cevap: Kufe'nin önde gelen hukukçusu, Rey ekolüyle adı özdeşleşmiş bir müctehid olan Ebu Hanife Numan b.Sabit etrafında şekillenmiş bir ekoldür. İmamı azam (büyük imam) olarak ta bilinir. 699 da Kufe'de doğmuş 767'de Bağdat'ta vefat etmiştir. Geçimini kumaş ticareti yaparak sağlamaktaydı. Gerek kelami meselelerle ilgilenmesi neticesinde gelişen akıl yürütme yeteneği, gerekse ticari faaliyetleri esnasında edindiği sosyal hayata ilişkin tecrübe ve birikim hukuk nosyonuna katkı sağlamıştır.

5- Ebu Hanife'nin hocası kimdir?

Cevap: Kufe'nin önde gelen fakihlerinden Hammad b.Ebi Süleyman. Hocasının vefatı üzerine ilim halkasının başına geçmiştir.

6- Ebu Hanife'nin ilmi silsilesini yazınız?

Cevap: Hammad->İbrahim en-Nehai ->Esved ve Alkame aracılığıyla Abdullah b.Mesud-> Hz Ali

7- Ebu Hanife'nin fıkhıta takip ettiği metot nedir?

Cevap: Önce Kitaba, sonra Sünnete müracaat

ederdi. Bu ikisinde delil bulamazsa Sahabe görüşleri hakkında tercih yapardı. Konuyla ilgili sahabe görüşü yoksa tabiun ictihadlarını bağlayıcı kabul etmez kendi ictihad ederdi. Kitab-Sünnet-Sahabe kavli-İctihad(kıyas ve istihsan)

8- “hiyel” hakkında bilgi veriniz?

Cevap: Çözüm ve çare demek olan hile sözcüğünün çoğuludur. Arzu edilmeyen sonuçların, yine hukuk içersinde kalarak ve hukukun imkânları içinde aşılması. Ebu Hanife'nin hukuk anlayışında birçok hiyel örneklerine rastlanır.

9- Ebu Hanife'ye atfedilen eserler nelerdir?

Cevap: “El-fıkhül ekber, el-fıkhül esbat, el-vasiyye, el-alim vel müteallim”, risale ila Osman el-betti daha ziyade akait içerikli risalelerdir. Kendisinden rivayet edilen hadisleri içeren “Musnedü Ebu Hanife”.

10- Ebu Hanife'nin önde gelen dört öğrencisi kimlerdir?

Cevap:*Ebu Yusuf Yakub b. İbrahim, Muhammed b. Hasen eş-Şeybani, Züfer b. Hüzeyl ve Hasen b. Ziyad. Ebu Yusuf ve Ebu Muhammed Hanife'nin ardından 2.ve 3.imam kabul edilmişlerdir.

** Literatürde Ebu Hanife ve Ebu Yusuf için “şeyhayn”, Ebu Muhammed ve Ebu Yusuf için “imameyn ya da sahibeyn”, Ebu Hanife ve Ebu Muhammed için “tarafeyn” tabiri kullanılır.

11- Ebu Yusuf'un bize kadar intikal eden eserleri nelerdir?

Cevap: “Kitabü'l asar, Kitabü'l harac, İhtilafü Ebu Hanife ve İbn. Ebi Leyla, Er-rad siyeri-l Evzai”

12- Şeybani'nin eseleri?

Cevap: İki grup ta toplanır. Zahirur-raviye(mesailül-usul) ve Nadirur raviye (mesailün nevadir)

Zahirür raviye eserleri “ el asl ya da el mesbut, el cemiül kebir, el cemiüs sağır, es siyerül kebir, es siyerüs sağır ve ez-ziyadat”

Nadirür raviye eserleri “keysaniyyat, haruniyyat,

cürcaniyyat, rakkiyyat ve ziyadatü'z ziyadat

13- Hanefi ekolünün yayıldığı coğrafya?

Cevap: Abbasiler ve Osmanlı zamanında resmi mezhep kabul edilmiştir. Umumiyetle Türk coğrafyasında ve Türkler aracılığıyla Müslümanlaşmış bölgelerde oldukça yaygındır. Mısır ve Kuzey Afrika'da yaygınlık kazanamamıştır.

14- Maliki ekolü kurucusu hakkında kısa bilgi veriniz?

Cevap: İmamı Malik adıyla tanınan Malik b.Enes el-esbahi etrafında şekillenmiştir. 713'te Medine de doğmuş 795'te Medine'de vefat etmiştir. Asıl itibariyle Yemen kökenlidir.

15- İmamı Malik'in hocaları kimlerdir?

Cevap: Fıkıhta başlıca hocası Rebia b.Ebi Abdurrahman dır. Hadis konusunda Nafi, İbn şihab ez zühri, Ebuz Zinad ve Yahya b.Said el-ensari hocalardan faydalanmıştır. Hocaları içerisinde 13 yıl boyunca derslerine devam ettiği Abdurrahman b. Hürmüz'ün ayrı bir yeri vardır.

16- İmamı Malik'in ictehadlarında kullandığı kaynaklar nelerdir?

Cevap: Önce Kitap ve Sünnete dayanırdı. Ancak ahad haber ile Medine ameli arasında çatışma görürse Medine ameline öncelik verirdi. Hakkında nas bulunmayan konularda kıyas ve mürsel maslahatla amel ederdi.

17- İmamı Malik'in eserinin adı nedir?

Cevap: Muvatta.

18-İmamı Malik'in öğrencileri?

Cevap: Abdurrahman b. El-kasım, Abdullah b.Vehb, Eşheb b.Abdulaziz, Abdullah b.

Abdulahkem, Asbağ b.Ferec ve Muhammed b.Abdullah b.Abdulahkem.

19- İmamı Malik'in görüşlerinin aktarılmasında Muvatta'dan sonra en önemli kaynak hangisidir?

Cevap: El-Müdevvenetü'l Kübra.

20- Maliki ekolünün yayıldığı coğrafya?

Cevap: Önce Hicaz bölgesinde yayılmış daha sonra Kuzey Afrika ülkeleri ve Endülüs'te yaygınlaşmıştır.

Günümüzde Kuzey Afrika ülkeleri, Moritanya ve Nijerya bölgesi Maliki'dir.

21-Şafii ekolünün kurucusu hakkında bilgi veriniz?

Cevap: Ekolün kurucusu 767 de Gazze'de doğan 819'da Mısır'da vefat eden İmam Muhammed b.İdris eş-Şafii'dir. Aslen Kureyşlidir. Gerek Hicaz gerekse Irak ekollerinin görüşlerini öğrenme fırsatı bulan imam Şafii, kendine has bir metot ve hukuk anlayışı geliştirmiştir. Ömrünün son dönemlerinde Mısır'a yerleşerek eserlerini düzenlemiş ve görüşlerini yaymıştır. Mısır'da bulunduğu dönemde Irak'ta benimsediği bazı görüşlerini değiştirmişti. Bu bakımdan Irak'taki görüşleri için "mezhebi kadim" (eski mezhep), Mısır'daki görüşlerine "mezhebi cedid" denilir.

22- İmamı Şafii'nin hocaları?

Cevap: Müslim b.Halid, İmamı Malik, İmamı Muhammed b.Hasen eş-Şeybani.

23- İmamı Şafii'nin ictihadında başvuru kaynakları nelerdir?

Cevap: Önce Kitab ve Sünnete başvururdu. Daha sonra sahabenin ittifak ettiği görüşlere ondan sonra sahabenin ihtilaf halindeki görüşlere başvururdu. Son müracaat ettiği delil ise kıyastır. Ebu Hanefi'nin kullandığı istihsanı ise açık bir dille ve sert bir şekilde reddetmiştir.

24-İmamı Şafii'nin eserleri?

Cevap: Meşhur Er-Risale eserini Irak'ta yazmıştır.Hukuk kitabı niteliğindeki eseri “el ümm” adını taşımaktadır. Günümüze kadar gelen diğer bir eseri ise “ihtilafü'l hadis” tir.

25- İmamı Şafii'nin öğrencileri?

Cevap: Irak'taki öğrencileri Zaferani ve Kerabisi. Mısır'daki öğrencileri Harmele b.Yahya, Buvayti, İsmail El-Müzeni ve El ümm'ü rivayet eden Rebi b.Süleyman el-Muradi önde gelen öğrencileridir.

26-Şafii ekolünün yayıldığı coğrafya?

Cevap: Mısır'da Eyyübilerin desteğiyle bir dönem resmi mezhep ilan edilmiştir. Günümüzde Mısır, Suriye, Ürdün, Lübnan, Hindistan, İran, Filipinler,

Malezya, Sri Lanka ve Endonezya gibi ülkelerde yayılmıştır. Ülkemizde de doğu ve güneydoğu bölgesinde önemli sayıda mensubu vardır.

27-Hanbelî ekolü kurucusu hakkında bilgi?

Cevap: Kurucusu 780'de Bağdat'ta doğan ve 855'te aynı yerde vefat eden İmam Ahmed b.Hanbel eş-Şeybani'dir. Baskın olan yönü hadisçiliktir. Bu yüzden kimi müellifler Ahmet b.Hanbel'i hukukçu olarak kabul etmemişlerdir. Şafii'nin Bağdat'ta olduğu dönemde ondan ders almıştır.

28- Ahmed b.Hanbel'in eserleri?

Cevap: El-Müsned, Kitabül İlel ve marifeti'r rical.

29- Ahmed b. Hanbel'in öğrencileri?

Cevap: Öğrencilerinin başında oğulları Salih ve Abdullah gelmektedir. Bunların yanında Ebu bekr el-esrem Ahmed b.Hani, Ahmed b.Muhammed El-Merzevi ve Abdulmelik b.Mihram gelmektedir.

30- Ahmed b. Hanbel'in başvuru kaynakları?

Cevap: Önce Kitab ve Sünnet. İkinci aşamada

Sahabenin ittifak ettiği veya muhalifi bilinmeyen fetvalarını delil olarak kabul ederdi. Daha sonra sahabenin ihtilaf ettikleri görüşlerden naslara en uygun olanı tercih ederdi. Daha kuvvetli bir delil bulamadığı durumlarda da mürsel ve zayıf hadisleri kıyasa tercih ederdi. Son aşamada ise artık mecbur kalınca kıyası kullanırdı.

31-Ahmed b.Hanbel'in fıkhi görüşlerini toplayıp tedvin eden kişi ve eserin adı?

Cevap: Ebu bekr El-Hallal. Eserin adı "el-cami"

32- Hanbelî ekolünün yayıldığı coğrafya?

Cevap: Önce Bağdat'ta yayılmış, daha sonra Hicaz, Suriye ve Mısır'da taraftar bulmuştur. Günümüzde S.Arabistan'ın resmi mezhebidir. Kuveyt ve Körfez ülkelerinde de mensubu vardır.

33-Yaşamayan Sünni hukuk ekollerinden kısaca bahsediniz?

Cevap: EVZAI: Ebu Amr Abdurrahman b.Amr el-Evzai'ye nispet edilmektedir. Hadis taraftarıdır. Zamanla yerini Şafii ve Maliki mezheplerine

bırakmıştır.

SEVRİ: Abu Abdullah Süfyan b.Said es-Sevri kurucusudur. Kufe olup hadis taraftarıdır. Reye karşı olduğu için Ebu Hanife ile arasının pek de iyi olmadığı ileri sürülmektedir.

LEYS: Ebu Leys b.Sa'd kurucusudur. Medine'de kendini yetiştirdikten sonra Mısır'a gidip oranın hukukçusu olmuştur. Şafii ve Maliki mezhepleri karşısında tutunamamıştır.

TABERİ: Ünlü tefsirci ve tarihçi İbn Cerir et-Taberani'ye nispet edilmektedir. İhtilafü'l fukaha adlı eseri günümüze ulaşmıştır.

ZAHİRİ: Ebu Süleyman Davud b.Ali ez-Zahiri kurucusudur. Önceleri Şafii mezhebine mensup olan Zahiri daha sonra kendi fıkıh anlayışını geliştirmiştir. Zahiri ekolünün en önemli savunucusu, ikinci imamı, ünlü Endülüslü bilgin İbn Hazm'dır. " el ihkam ve en-nübez" adlı eseri vardır.

34- Diğer hukuk ekollerinden Şii çevrede gelişen

Zeydi ekolü hakkında bilgi?

Cevap: Bu ekolün mensupları Hz Hüseyin'in oğlu Ali Zeynelabidin'in oğlu Zeyd b. Ali'yi kabul etmektedirler. Diğer Şii grupları Caferiler ve İsmaililer ise Zeyd b. Ali'nin ağabeyi Muhammed Bakır'ın imam olduğunu savunmaktadır. Zeyd b. Ali'ye nispet edilen "el-mecmu" adlı eseri günümüze kadar gelmiştir. Zeydi'ler günümüzde Yemen'de yaşamaktadırlar. Resmi mezhebidir.

35- Caferi ekolü hakkında bilgi?

Cevap: Şiiilerin en kalabalık grubudur. Hilafetin Hz Ali'nin soyundan gelen on iki imama has olduğu görüşündedirler. İmamiyye ve isnaaşeriyye adıyla da anılır. Ekol, altıncı imam Cafer es-Sadık'a nispet edilir. Şii gruplar içersinde mensubu en çok olan ekoldür. İran'ın resmi mezhebidir. Ülkemizde de bazı mensupları vardır.

36- İsmaili ekolü hakkında bilgi?

Cevap: Cafer es-Sadık'tan sonra büyük oğlu

İsmailin imam olduğunu savunan ekoldür. Batıniyye adıyla da anılır. Doğu İsmaililer ve Batı İsmaililer olmak üzere ikiye ayrılmışlardır.

37- Harici çevrede gelişen İbazi ekolü hakkında bilgi?

Cevap: Harici gruplar içinde en mutedili kabul edilen İbaziler, Abdullah b.İbaz'a nispet edilir. Ancak bu ekolün ilk teorisyeni olarak onun yerine Cabir b. Zeyd el-Ezdi kabul edilmektedir.

İSLAM HUKUKUNA GİRİŞ 4.ÜNİTE SORU-CEVAPLARI

İSLAM HUKUKUNUN KAYNAKLARI

1- Hz Peygamber'in Muaz b.Cebel'le arasında geçen konuşmalarla ifade edilen en genel ve yalın şekliyle İslam hukukunun kaynakları nelerdir?

Cevap: Kitap, Sünnet ve İctihad.

2- Delil nedir?

Cevap: Bir eylemin doğru veya yanlış, gerekli veya yasak olduğu yönünde yargıda bulunmaya imkân veren, bir sonuca ulaşılabilen şeydir.

3- Yöntem nedir?

Cevap: Yöntem delil üzerine düşünmenin yollarını gösterir.

4- Delil ve yöntem ayrımının mantığı nedir?

Cevap: Delil, oluşumunda beşer katkısı olmayan ve insani eylemlerin hükümlerini içinde barındırdığı düşünülen şeydir. Buna göre delil sadece Kuran ve sünnettir. Yöntem ise bu delillerden hüküm çıkarmak için başvurulan çeşitli yolları ifade eder.

5- İslam hukukunda hükümlerin dayandırıldığı deliller nelerdir?

Cevap: En temelde yüce Allah'ın kitabı Kuran ile Hz Muhammed'in sünnetidir. İcma'da bu iki delile eklenir. Bu üçünün delil olduğu konusunda bütün ekollerin görüş birliği vardır. Bunlar asli delil olarak adlandırılır.

6- Başlıca yöntemler nelerdir?

Cevap: Kıyas, İstihsan, İstislah ve sedd-i zeri'a.

7- Kuran'ın nakline ilişkin temel özellik nedir?

Cevap: Onun mütevatir(tevatüren) nakledilmiş

olmasıdır.

8- Tevatür ne demektir?

Cevap: Yalan üzerinde birleşmesi aklen mümkün olmayan bir sayıdaki topluluğun, yine kendileri gibi bir topluluktan nakilde bulunması anlamına gelir ve Kuran bu şekilde nakledilmiştir.

9- Kuran'ın Arapça olması ile ilgili olarak karşılaşılan iki problem nedir?

Cevap: Arapça'dan başka bir dille namazda kıraat olur mu? (Hanefi mezhebi dışındaki diğer mezhepler asla caiz görmezken, Hanefilerde bir nedenle Arapça okumaya güç yetiremeyen kimsenin başka bir dile kıraat edileceği yönünde görüşler vardır)

İkincisi Kuran tercümesinden hüküm çıkarılır mı? (Tercümeden hüküm çıkarmanın sağlıklı bir yol olmadığı görüşünde birleşilmiştir. Hatta Fahrettin Razi gibi kimi usulcüler Arap dilini öğrenmenin farz-ı kifaye olduğunu ileri sürmüşlerdir.

10- Kuran'ın inanç, ahlak, hukuk ve ibadet

alanındaki ayetleri hangi ilimlerin işlevidir.

Cevap: Kuran'ın inanç alanındaki ayetleri kelimeler ilminde, ahlak alanındaki ayetleri tasavvuf ilminde, ibadet ve hukuka ilişkin ayetleri de fıkıh ilminde sistematize edilmiştir.

11- Kurandaki mevcut düzenlemelerden hareketle şeriatın/hukukun korunmasını istediği beş temel amaç nedir?

Cevap: Canın korunması, aklın korunması, dinin korunması, neslin korunması, malın korunması

12- Sünnet nedir? Rivayet bakımından kaçaya ayrılır?

Cevap: Sünnet fıkıh usulünde Hz Peygamberin söz, fiil ve takrirleri olarak tanımlanır ve rivayet açısından mütevatir, meşhur ve ahad olmak üzere üçe ayrılır.

13- Rivayet açısından sünnetlerin tanımını yapınız?

Cevap: Mütevatir sünnet, yalan üzerinde birleşmeleri düşünülemeyen bir sayıdaki topluluğun kendileri gibi bir topluluktan naklettiği

sünnettir. Kesin bilgi ifade eder.

Meşhur sünnet, ilk tabakada ahad iken sonraki tabakada mütevatirin niteliğine sahiptir. Kesin bilgi ifade etmemekle birlikte Peygambere aidiyeti konusunda çok güçlü bir kanaat ifade eder.

Ahad sünnet ise bütün tabakalarda tevatür sayısına ulaşmayan kişilerce nakledilen sünnettir. Kabulü konusunda ekoller arasında görüş farklılığı vardır.

14- “es-Sünnetü kadıyetün ale’l Kitab” sözünün açıklaması nedir?

Cevap: Kuran’ın anlaşılması konusunda sünnete büyük ihtiyaç vardır. Kuran’ın anlam boyutlarını belirlemede Sünnetin önemli bir rolü vardır. Yalnız bu söz, Sünnetin Kuran’ın önüne geçilmesi ve ondan daha önemli kılınması gibi bir amaç ve içeriğe sahip olmamıştır.

15- Sünnette Kuran gibi vahiy midir?

Cevap: Kuran’ın vahy-i metlûv (tilavet edilen,

okunan vahiy) olarak, Sünnetin ise vahy-i gayri metluv (tilavet edilmeyen, okunmayan vahiy) olarak isimlendirilmesi Sünnetinde vahiy kapsamında değerlendirildiğini göstermektedir.

16- İslam âlimleri arasında sünnet konusunda ki anlaşmazlığın nedeni nedir?

Cevap: İslam âlimleri arasında Hz Peygamberin sünnetine uyma, onu delil ve örnek alma konusunda bir görüş ayrılığı mevcut değildir.

Görüş ayrılığı sünnetin anlaşılması ve yorumlanması gerektiği konusundadır.

17- İcmanın terim anlamı nedir?

Cevap: Muhammed ümmetinden olan müctehidlerin O'nun ölümünden sonraki herhangi bir devirde şer'i bir meselenin hükmü üzerine görüş birliği etmeleridir.

18- Sükuti icma ve sarih icma nedir?

Cevap: Şer'i bir mesele hakkında bir veya birkaç müctehidin görüş belirtmesinden sonra o

devirdeki müctehidlerin bu görüşten haberdar oldukları halde, aynı yönde kanaat bildirmemekle birlikte inkâr veya itiraz etmemesine sükuti icma denir. Sarih icma ise müctehidlerin tek tek açıkladıkları görüşlerinin aynı noktada buluşması yoluyla meydana gelir.

19- İcma hangi fikir üzerine temellenmiştir?

Cevap: İcma, gerek ayetlerde gerek hadislerde yer alan ve Muhammed ümmetinin farklılığına ve üstünlüğüne vurgu yapan ifadelerin toplamından çıkan “ümmetin yanılmazlığı” fikri üzerine.

20- İcmanın konusu?

Cevap: Şari'nin (Allah) hitabının bir sonucu olarak, hakkında farz, vacip, sünnet, haram, mübah veya mekruh gibi nitelikler atfedilebilen hususlar icmanın konusu olabilir.

21- İcmanın rüknü?

Cevap: İcmanın rüknü, yani mahiyetini oluşturan öz, “ittifak” yani görüşlerin bir noktada buluşması.

22- İcmanın mertebeleri?

Cevap: * Sahabe icmaı * Sonrakilerin, sahabenin ihtilafı bulunmayan bir konudaki icmaı

* Sonrakilerin, sahabelerin ihtilaf ettiği bir konuda mevcut görüşlerden biri üzerindeki icmaı (tartışmalıdır) * Gerçekleştikten sonra içlerinden birinin vazgeçtiği icma. (bu da tartışmalıdır)

23- İcmanın kuvvet açısından birinci sırada yer almasının sebebi nedir?

Cevap: Kitab ve sünnetin aksine icmanın nesih ve tahsise, yorum ve ihtimale açık olmamasıdır.

24- İcmanın işlevi nelerdir?

Cevap: *”muhafaza” ibadet ve ibadet içerikli konularda Hz Peygamberden intikal eden ve sahabede somutlaşan mevcut anlayış ve uygulamaları korumak ve sürdürmek

*”bağlayıcılık” özellikle hukuk alanına ilişkin olmak üzere, yeni karşılaşılan problemlerde ortak ve bağlayıcı karar alabilmek

*”kamu otoritesini sınırlamak” aynı zamanda mevcut anlayış ve uygulamayı, yöneticilerin

değiştirme girişimine karşı korumak suretiyle bir anlamda onların otoritelerini sınırlamak

*"bazı usul konularının meşruiyetini sağlamak" meşruiyetini ispatlamak ve temellendirmek

25- İstishab nedir?

Cevap: Mevcut olan bir şeyin aynı şekilde devam etmesi, diğer bir ifadeyle, daha önce varlığı bilinen bir durumun, aksine delil bulunmadıkça, varlığını koruduğuna hükmedilmesi demektir.

26- Gazalini İstishaba bakış açısı?

Cevap: Gazali başta olmak üzere kelamcı usülcüler İstishabıda asli deliller arasında zikretmişler, Kitap, Sünnet ve İcmeden farkını belirtmek üzere de bunların nakli delil, İstishabın ise akli delil olduğunu söylemişlerdir.

27- "Eşyada asolan ibahadır" ilkesinin anlamı nedir?

Cevap: Naslarda bir belirleme olmadığı sürece ve diğer delil ve yöntemlerle hükmü belirlenmediği sürece bir davranışta bulunmanın veya bir şeyden

yararlanmanın mübah olmasıdır.

28- “Beraet-i zimmet asıldır” ilkesinin anlamı nedir?

Cevap: Aksi yönde bir delil bulunmadıkça herkesin suçsuz ve borçsuz kabul edilmesidir.

29- Asli delillerin uzantısı olan deliller nelerdir?

Cevap: *Önceki şeraitler: Hanefi ve Maliki usulcüler, red ve inkar edilmeksizin Kuran ve Sünnette eski şeraitlere ait olduğu bildirilerek yer alan hükümlerin Müslümanları da bağladığını kabul eder.

* Sahabe sözü: Kabul edenler açısından sahabe sözü bağımsız bir delil olmayıp , özellikle sünnetin bir eki, uzantısı mahiyetindedir.

* Medine ameli: Maliki ekolü Medine ehlinin uygulamasına bir değer atfetmiş ve onu hüccet olarak görmüştür. Bu ekolün dışında kalan usulcülerin büyük çoğunluğu ise Medine uygulamasına özel bir değer atfetmemişlerdir. Kabul edenler açısından Medine ameli, sünnetin

veya icmanın bir eki, uzantısı mahiyetindedir.

30- Kıyas nedir?

Cevap: Sözlükte mukayese etmek, benzetmek demektir. Hanefi usulcöleri tanımına göre kıyas “sırf dil yoluyla idrak edilemeyen ortak bir illet (hükmün konuluş gerekçesi) sebebiyle asıldaki (üzerine kıyas yapılan ayet ya da hadis) hükmü fer’e de (hükmü naslarda açıkça bulunmayan mesele) vermek demektir. (ancak böyle anlatılabilirdi??)

31- Kıyas’ın rüknü kaçtır?

Cevap: Asıl, fer’, aslın hükmü ve ortak illet olmak üzere dört rüknü vardır.

32- Kıyasın rükünlerini bir örnekle açıklayınız?

Cevap: Bir ayet şarabın haramlığı hükmünü getirmekte, rakı konusunda bir açıklamada bulunmamaktadır. Rakının hükmünü bulmak için yapılacak kıyas işlemi açısından bu ayet “asıl”, ayetin şarabın değerine atfen taşıdığı haramlık niteliği “aslın hükmü”, şarabın haramlığı

hükmünün konuluş gerekçesi olan sarhoş edicilik özelliği “illet”, hükmü bulunmaya çalışılan rakı ise “fer’ ”dir.

Bu kıyas işlemi sayesinde naslarda hükmü açıkça belirtilmemiş bir meselenin hükmü bulunmuş olmaktadır.

33- Mansus illet ve müstenbat illet nedir?

Cevap: Asıldaki hükmün konuluş gerekçesi bazen açıkça belirtilmiş olur. Buna mansus iller denilir. Çoğu kere ise asılda sadece hüküm belirtilir, hükmün illeti yer almaz. Asılda açıkça yer almayan ve fakihler tarafından bulunup çıkarılacak olan illet ise müstenbat illettir.

34- Usulcülerin “kıyas hükmü isbat etmez, izhar eder” sözü neyi anlatmaktadır?

Cevap: Kıyas işlemi bir hükmün ilkten konulması (isbat) değil, asılda potansiyel olarak var olan hükmün açığa çıkarılması anlamındadır.

35- Kıyas’ı kabul eden ve reddeden usulcüler?

Cevap: Kıyas’ın meşru bir yöntem olduğu Sünni ve

Mutezili usulcülerin geneli tarafından kabul edilir. Çünkü bunlara göre sınırlı sayıdaki nasları, sınırsız hayat olaylarına yetiştirmenin başka yolu yoktur. Özellikle Zahiriler ve Şia kıyası şiddetle reddederler.

36- İstihsan hakkında bilgi veriniz?

Cevap: Sözlükte güzel bulmak anlamına gelir.

Mahiyetini en iyi yansıttığı düşünülen tanım: “bir meseleye, daha kuvvetli bir anlam sebebiyle, o meselenin benzerlerinin hükmünden farklı bir hüküm vermektir.” Fakihin, özel durumu nedeniyle bir meseleye, ana kuraldan ayrılarak, özel bir hüküm vermesin istihsan denir. Bu anlamda istihsan özellikle reyciliği ile tanınmış olan Hanefi ve Maliki ekollerinde kullanılmıştır.

37- Ana kuraldan ayrılmayı meşru kılan sebepler nelerdir?

Cevap: *kurala aykırı olan bir nassın bulunması (unutarak yiyip içme), *İcmain bulunması, *Zaruretin bulunması

38- Istislah nedir?

Cevap: Genel olarak maslahatı mürseleyi dikkate alma, ona göre hüküm verme anlamına gelir.

Maslahat, asıl itibariyle, yararı sağlama veya zararı gidermeden ibarettir.

39- Gazali'ye göre maslahat nedir?

Cevap: “Şer'in amacını koruma”. Şer'in insanlara ilişkin olarak amacı, onların din, can, mal, nesil ve akıllarını korumak olmak üzere beş noktada toplanabilir.

40- Mahiyeti ve gücü açısından maslahat kaçaya ayrılır? Nelerdir?

Cevap: Zaruriyyat, Hacıyyat ve Tahsiniyyat olmak üzere üç kısma ayrılır?

Zaruriyyat: Din ve dünya işlerinin varlığı için zorunlu olan bunlar olmadığı takdirde fesat ve kargaşanın doğacağı maslahatlardır. (din, can, akıl, nesil ve malın korunması)

Hacıyyat: Kolaylık sağladığı için ihtiyaç duyulan, bulunmadığı takdirde genelde sıkıntı ve güçlüklerle

yol açan maslahatlardır.

Tahsiniyyat: Bir zaruret ve ihtiyaca ilişkin olmamakla birlikte güzelleştirme, süsleme, kolaylaştırma, gündelik ilişkilerde, adet ve muamelelerde en güzel yöntemlerin uygulanması kabilinden olan konular ise bu mertebede yer alır. Mesela temizlik ile ilgili hükümler

41- Şari'in dikkate alıp almaması açısından maslahatlar kaç'a ayrılır? Nelerdir?

Cevap: Muteber, mülğa ve mürsel olmak üzere üç kısma ayrılır.

Muteber maslahatlar: Şari'in dikkate aldığı ve o doğrultuda hüküm düzenlediği maslahatlardır.

Kıyas işleminde bu maslahatlar göz önünde tutulur. Mesela sarhoş edici her içecek veya yiyecek, şaraba kıyasla haramdır.

Mülğa maslahatlar: Şari'in dikkate almadığı, geçersiz saydığı maslahatlardır. Mesela, şarap elde edilmesin diye bağcılığın yasaklanması bu türden, geçersiz bir maslahattır.

Mürsel maslahatlar: Geçerli ya da geçersiz kılındığına ilişkin muayyen bir nassın bulunmadığı maslahatlardır. Usulcüler arasında tartışma konusu olan maslahat, bu tür maslahattır.

42- İstislah hangi durumda devreye girer?

Cevap: İstislah ilke olarak karşılaşılan olayın hükmünün naslarda veya icmada bulunmaması ve kıyas yöntemiyle bulunamaması durumunda devreye girer.

43- İstislahı hangi usulcüler kullanır?

Cevap: Daha çok İmamı Malik ve Malikiler ile son dönemlerde Hanbelilerin kullandıkları, diğer usulcülerin buna sıcak bakmadıkları yaygın bir kanaattir.

44- Sedd-i Zerai nedir?

Cevap: Kötü ve zararlı bir sonuca götüren şeylerin yasaklanması, engellenmesi anlamındadır. Daha çok Maliki ve Hanbelîlerin kullandığı bir yöntemdir.

alıntıdır.Çıkaranlardan Allah razı olsun.

www.medineweb.net